

Öğretmen Adaylarının Gözünden Etik Öğretmen ve Öğretmenlik Meslek Etiği Dersi*

Perceptions of Pre-Service Teachers on Ethical Teacher and Professional Ethics Course

Süleyman Karataş**

Mustafa Caner***

R. Burak Kahyaoğlu****

Sertaç Kâhya*****

To cite this article/ Atf için:

Karataş, S., Caner, M., Kahyaoğlu, R. B. ve Kâhya, S. (2019). Öğretmen adaylarının gözünden etik öğretmen ve öğretmenlik meslek etiği dersi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi – Journal of Qualitative Research in Education*, 7(1), 29-49. doi:10.14689/issn.2148-2624.1.7c1s.2m

Öz. Bu araştırmanın amacı öğretmen adaylarının etik öğretmen algılarını ve pedagojik formasyon eğitimi sırasında almış oldukları öğretmenlik meslek etiği dersine ilişkin görüşlerini incelemektir. Araştırma nitel araştırma yöntemiyle keşfedici araştırma temelinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu amaçlı örneklem yöntemlerinden kolay ulaşılabılır örneklem tekniği ile belirlenen ve araştırmaya gönüllü olarak katılan 15 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu ve bireysel görüşme tekniği ile toplanmış ve içerik çözümleme tekniği ile incelenmiştir. Çalışmanın bulguları katılımcıların ayrımcılık yapmayan, kıyaslamayan, adil ve tarafsız davranan, mesleki ilkelere bağlı ve mesleğini içtenlikle yapan, davranışlarıyla model olan, giyimine, görünüşüne, konuşmasına dikkat eden ve iyi iletişim kuran, kendini alanıyla ilgili geliştirmeye çalışan, kendi fikirlerini dayatmayan ve farklı fikirlere saygılı, yönetmeliklere göre davranan öğretmenleri etik bulduklarını ortaya çıkarmıştır. Ayrıca öğretmenlik meslek etiği dersinin öğretmen adaylarına etik kavramını tanımlayabilme, etik bir öğretmende bulunması ve bulunmaması gereken özellikleri sıralayabilme ve meslek etiğine uygun davranışlar sergilemeye isteklendirme açısından katkı sağladığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen meslek etiği, öğretmen adayı, formasyon, etik öğretmen

Abstract. The purpose of the present study is to figure out the perceptions of pre-service teachers on the characteristics of ethical teacher and feasibility of Professional Ethics course that offered in a teacher certificate program. The study adopted an exploratory qualitative research design to explore the perceptions of the participants in depth. The participants of the study were 15 volunteer pre-service teachers who were selected with the convenience sampling technique. The data were gathered through semi structured one-to-one interviews and descriptively analyzed by means of content analysis technique. The analysis of the data revealed that participants perceived the teachers as ethical when they maintain professional relationships and do not discriminate students, demonstrate respect for diversity, maintain fairness and promote equality, act with honesty, integrity and fairness, take responsibility for maintaining the quality of their professional practice, maintain an up to date knowledge, work in a collegiate and cooperative manner with colleagues and other professionals and act obedient to law and regulations. Additionally, findings revealed that professional ethic course enable participants to gain awareness on ethical codes of teaching profession, able to identify ethical and unethical behaviors as well as increase their willingness to act in line with the codes of teaching professional ethics.

Anahtar Kelimeler: Ethic teacher, professional ethics, pre-service teachers, teacher certificate program

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 22.03.2018

Düzeltilme Tarihi: 06.09.2018

Kabul Tarihi: 15.11.2018

* Bu makalenin bir kısmı 02-05 Mayıs 2018 tarihinde Antalya'da gerçekleştirilen 5. Uluslararası Avrasya Eğitim Araştırmaları Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Akdeniz Üniversitesi, Antalya, Türkiye, e-mail: skaratas@akdeniz.edu.tr ORCID: 0000-0003-0002-2886

*** Sorumlu Yazar / Correspondence: Akdeniz Üniversitesi, Antalya, Türkiye, e-mail: mcaner@akdeniz.edu.tr ORCID: 0000-0001-5741-5037

**** Milli Eğitim Bakanlığı, Antalya, Türkiye, e-mail: burakcan0071985@gmail.com ORCID: 0000-0002-2268-4162

***** Milli Eğitim Bakanlığı, Antalya, Türkiye, e-mail: sertackahya@hotmail.com ORCID: 0000-0002-9850-3102

Giriş

Günümüzde etik kavramı gerek günlük yaşamda gerekse mesleki yaşamda sıklıkla karşılaşılan bir olgu haline almıştır. Çünkü etik olgusuyla ilişkili olmayan herhangi bir insan davranışından söz etmek bir hayli güçtür. Bu nedenle de son yıllarda çok değişik uğraş ve etkinlik alanlarında etik konusu irdelenmeye başlamış ve gerek bireysel gerekse mesleki yaşamda gözlemlenen tüm tutum ve davranışlar etik değerler açısından akademik düzeyde ele alınmaya ve tartışılmaya başlamıştır.

Antik çağlardan bugüne kadar insanlığın üzerinde durduğu olgulardan biri olan etik ile ilgili olarak birbirleriyle bağlantılı iki görüş öne çıkmaktadır. Bu görüşlerden ilki etiği yunanca *ethos* (*ethikos*) ya da bu kelimenin Türkçe karşılığı olan etik kavramının kelime anlamından hareketle gelenek, töre bilimi, ahlak bilimi ya da ahlakla ilgili tüm iş ve eylemler olarak ele alır. İkinci görüş ise etiği insanın toplum içinde sergilediği bütün davranış ve eylemlerin temelini araştıran ve bu davranışlar için doğru ve yanlış temelinde bir dizi evrensel ölçütler ortaya koyan bir sistem olarak tanımlar (Çivilidağ, 2018; Gözener, 2008). Genel hatlarıyla etik bireysel bağlamda erdemli birey olmayı toplumsal bağlamda ise erdemli bir toplumun sahip olması gereken kurallar zincirini tanımlar. Bireysel bağlamdaki etik Bendik-Keymer'in (2013) de belirttiği gibi "*nasil yaşamalıyım*" sorusuna cevap vermeye çalışır. Etiği felsefi bir bilim alanı olarak benimseyen Rich'e (2016; 4) göre ise etik "*duyarlı varlıklar arasındaki ilişkilerde gözlemlenen ve bireylerin refahı ile ilişkili olarak uygun ve uygun olmayan, iyi ve kötü, takdir edilen ve edilmeyen gibi bir takım olgular arasındaki ilişkiyi anlamak, incelemek ve ayırtırmak için izlenen sistematik bir yaklaşım*"dır. Lamberton ve Minor'a (1995) göre ise etik, geçmiş ve bugüne ilişkin doğru ve yanlış olgularının sınırlarının belirlenmesidir. Etik üzerine çalışma yapan Bendik-Keymer (2013) ve Gözener (2008) gibi bazı araştırmacılar etiğin genellikle ahlak kavramı ile anlamdaş olarak ya da birbirinin yerine kullanıldığını ancak iki kavramın farklı olgular olduğunu iddia eder. Ilgaz ve Bilgili'ye (2006) göre etik ile ahlakın özdeş olmamasının nedeni, etiğin ahlak felsefesi olması, ahlakın ise etiğin araştırma konusu olmasındandır. Aslında etik insanın kişisel ve toplumsal yaşamındaki ahlaki sorunlarını ele alıp incelemektedir (Akarsu, 1998). Frankena'ya (2007) göre etik bir felsefe disiplini olarak, ahlakla, ahlaka ilişkin sorun ve yargılarla ya da ahlaki sorun ve yargılarla ilgidir. Pehlivan-Aydın'a (2001) göre ise etik tartışmaların temel konusu insanın eylemlerini ahlaki bakımdan değerli ya da değersiz kılanın ne olduğudur. Öte yandan Mahony'e (2009; 983) göre "*etik, her şeyden çok doğru ve yanlış, olması gereken ve olmaması gereken ve iyi ve kötü gibi ilkelerle ilgilenir.*" Korkut'a (2014; 24) göre ise etik "*en geniş anlamda doğru eyleme ilişkin öğretilerdir.*" Felsefi açıdan etik, deneyimlenecek herhangi bir yaşantının uygunluğunun birey tarafından araştırılması ve anlaşılmasıdır. Bu bağlamda Cevizci'nin (2002) etik kavramı tanımlaması daha kapsamlı ve açıklayıcı kabul edilebilir. Cevizci'ye (2002; 1-2) göre etik, "*belli bir yaşama idealini hayata geçirebilmek için mücadele eden, çağı ve üyesi olduğu toplumun yaşayışını eleştiren, hatta mahkûm eden, mevcut değerler silsilesi yerine alternatif değerleri koyan, yaşama kurallarını açık seçik tanımlayan, kısaca hayata anlam katan ahlaki ilkeler teorisi, felsefe disiplinidir.*" Ulaşılan alanyazındaki tanımlardan hareketle etik, iyiyle kötünün ayrılabilmesi için birey ve grupların toplum içinde davranışlarını yönlendiren, neyin doğru neyin yanlış olduğu ya da bir toplumda nelerin yapılıp nelerin yapılmayacağına sınırlarını çizen, bu doğrultuda evrensel ölçütler koyan, değer ve ahlaki ilkelerin tümü olarak tanımlanabilir (Cevizci, 2002; Demirtaş ve Güneş, 2002; Hançerlioğlu, 1975; Mengüşoğlu, 1992; Uzun ve Elma, 2012).

Doğal olarak her meslek için o mesleği icra edenlerce uyulması gereken bir takım doğru ve uygun davranışlar ve bu davranışları çerçeveleyen evrensel ilkeleri vardır. Bu ilkeler bir anlamda o meslek

alanında sergilenmesi beklenen istendik davranışları dolayısıyla da meslek etiğini belirlerler. Böylece, meslek üyelerinin etiğe aykırı davranışlarda bulunmaları sınırlandırılmış olur. Sosyolojik temele dayanan etik anlayışı içinde meslek etiği kişilerin herhangi bir mesleği icra ederken göz önünde bulundurması ve içselleştirmesi gereken ortak kabul görmüş ilkeler, yaklaşımlar, kurallar, tutum ve davranışları içerir. Durkheim'e (1949; 14) göre mesleki etik ilkeleri o meslek grubu tarafından belirlenir ve bu grup ne kadar güçlü kurulmuş ve grupta ne kadar köklü kural ve değerler yerleşmiş ise, o mesleğin etik ilkeleri de o kadar etkili olur.

Meslek etiği ilkeleri mesleklere göre farklılık gösterebilir (Hill, 2004) ancak tüm meslek gruplarının etik açısından ortak olduğu nokta bu ilkelerin belli toplumsal ve evrensel değerler üzerine kurulmuş olmasıdır. Dahası, meslek etiği bir mesleğin kötü ya da iyi uygulamalarının ayırt edebilmesi için ölçünlerinin diğer bir ifade ile meslek adabının tanımlanmış halidir. Her meslek kendi üyelerince kabul gören mesleki ölçünleri ve meslek adabını belirlemek için bir takım ilkeler belirler, geliştirir ve uygular (Hinds, 2005). Hangi meslek için olursa olsun, meslek etiğinin mesleğe karşı kamuoyunun güvenini pekiştirmek ve mesleği en iyi şekilde yerine getirmek için kılavuzluk etmek gibi birbiriyle bağlantılı iki önemli amacı vardır (Abbott, 1988; Banks, 2003; Sockett, 1990). Bu bağlamda meslek etiği ilkeleri, doğasında kamuoyuna hizmet vermek olan hukuk, sağlık ve eğitim gibi meslek grubu üyelerince samimiyetle benimsenmiş ve uygulanan bir tür antlaşma gibidir (Carr, 2000). Dunbar'a (1998) göre bir mesleğin etik ilkelere sahip olması o meslek sahiplerinin mesleki becerilerini toplumsal ahlak ve etik ilkeler ışığında halkın yararına olacak şekilde kullanacaklarına dair bir garanti verme işlemidir.

Mesleki etik ilkeleri evrensel olmakla birlikte dinamik bir yapıya sahiptir ve zaman içinde ortaya çıkan yeni şartlar doğrultusunda yeniden şekillenir. Örneğin, her ne kadar kökleri çok eski zamanlara dayansa da alan yazında eğitimciler için belirlenen mesleki etik ilkeler, ilk kez Amerika'da National Education Association (Milli Eğitim Birliği) tarafından 1929 yılında belirlenmiş ve belirlendiği günden itibaren altı kez yenilenerek 1975 yılında günümüzdeki son şeklini almıştır (Özbek, 2003; 47). Öğretmenlik meslek etiği ilkeleri genel hatlarıyla öğrenciler, ebeveynler, meslektaşlar ve toplumun diğer bireyleriyle olan etkileşimlerinde ve onlara karşı sorumluluklarını yerine getirirken öğretmenlerin uymaları gereken temel ilkelerin sınırlarını belirlerler. Seghedin'e (2014) göre öğretmenlik iki ya da daha fazla bireyin karşılıklı etkileşimi ile gerçekleştiğinden ve öğretmenler belli bir hedef doğrultusunda diğer bireylerde davranış değişikliğine odaklandıklarından mesleklerini belli etik ilkeler doğrultusunda yapmaları gerekir. Van Nuland'a (2009; 19) göre ise "[öğretmenlik] meslek etiği öğrenciler, meslektaşlar, idareciler, ebeveynler ve hatta çocuktan sorumlu bakıcılar gibi öğretmenin yaşamında doğrudan bir yeri olan bireylerle olan ilişkisinde uymak zorunda olduğu bir dizi doktrin" olarak açıklanabilir. Öğretmenlik meslek etiği, öğretme ortamlarında yapılacak eylemlerin esaslarını, öğretmen davranışlarının standartlarını, bu ortamlarda kimin ne tür işlemler yapabileceğinin sınırlarını belirleyen ve tüm paydaşlarca kabul görmüş kodlardan oluşur. Bu kodların olması hem kamuoyunun öğretmenlik mesleğine olan güveni artırılır hem de öğretmenlik mesleğinin uygun bir şekilde yapılabilmesi için öğretmenlere bir yol gösterici rolü üstlenir (Abbott, 1988; Banks, 2003; Maxwell, 2017; Sockett, 1990). Erdem ve Şimşek'e (2013; 189-190) göre öğretmenlik mesleğinde etik, öğretmenlik mesleğini uygularken, öğrenciler, toplum ve meslektaşları ile olan ilişkilerde yerine getirilmesi gereken sorumluluklar, uyulması gereken kurallar ve ilkeler bütünüdür. Aslında bir mesleğin üyelerince ortaklaşa benimsenen ölçünlere uygun davranma o mesleği yapanlara getirilen fazladan bir sorumluluk değil mesleğin olmazsa olmaz bir unsurudur. Her meslek grubu için olduğu gibi öğretmenler için de ortaklaşa belirlenen etik ölçün ve ilkeler hakkındaki farkındalık, bu ilkeleri sağduyulu bir şekilde meslek yaşamına uyarlama öğretmenlik mesleğinin kalitesini de artıracak ve öğretmenleri mesleklerinde daha da profesyonel yapacaktır (Campbell, 2008; Strike, 1990; Vongalis-Macrow, 2007).

Bireyler için yaşam boyu bir süreç olan eğitimde, eğitim ortamları, öğrenen ve öğretene üçlüsünde öğretmen oldukça önemli ve özellikli bir konumdadır. Öğretmenin eğitim sürecindeki bu önemli konumu için Şişman (2007) eğitim sistemindeki en önemli öğe derken Bursalıoğlu (2013) eğitim sistemi içindeki en stratejik birim olduğunu ifade etmiştir. Çünkü bir eğitim sisteminin başarısı öncelikle nitelikli, mesleğini seven, konu, alan ve meslek bilgisi yönünden iyi yetişmiş ve topluma rol model olan öğretmenlerde yatar. Bir başka deyişle eğitim sisteminin verimliliği, toplumun ihtiyacı olan nitelik ve nicelikte insan gücünün yetiştirilmesi ile doğru orantılı olduğundan, öğretmen, eğitim sisteminin en kayda değer öğesi olarak kabul edilir. Öğretmenlik mesleğinde insan ilişkilerinin de önemli olduğunu vurgulayan Şentürk (2009; 26-27) ise öğretmenlik mesleğini “insan ilişkilerinin yoğun olarak yaşandığı ve ahlaki sorumlulukları bulunan etik bir meslek” olarak tarif eder. Diğer mesleklerle karşılaştırıldığında öğretmenlik hem insan ile doğrudan ilişkili olan hem de diğer mesleklerin hepsinin öğretimini yapan meslektir. Doğası gereği öğretmenlik çok boyutlu bir olgudur, alan bilgisi ve bu bilginin aktarılması ile ilgili bilişsel alan yeterliklerin yanı sıra öğretmenlerin sahip oldukları tutum ve sergiledikleri davranış gibi duyuşsal alan yeterlikleri de öğretmenlik mesleğinde önemli rol oynar (Çetin, 2006; Kartal, Kaya, Öztürk ve Ekici, 2012). Öğretmenlerin sahip olması gereken duyuşsal alan yeterliklerinden birisi de mesleğini yerel ve evrensel düzeyde uygun tutum ve davranışlar sergileyerek mesleki etik sınırları çerçevesinde gerçekleştirmesidir.

Maxwell'in (2017) de belirttiği gibi öğretmen yetiştirme sürecine tarihsel bir pencereden bakan her araştırmacının da onaylayacağı gibi, formal öğretmen yetiştirmenin başladığı ilk günlerinden itibaren en önemli konu öğretmenin öğrencileri için bir erdem modeli olarak yetişmesidir. Hatta ilk başlarda öğretmen adaylarına özel yaşamlarında nasıl olmaları gerektiği ya da okullarda karşılaşabilecekleri çocuk ve genç öğrencilere karşı nasıl davranacakları konularında oldukça sıkı ahlaki değerler kazandırılmaya çalışılmaktaydı. Ancak Labaree'ye (2008) göre öğretmen eğitiminin üniversitelerde vermeye başladığı yirminci yüzyılın ortalarından sonra öğretmen adayları için bu tür doğrudan bir erdem eğitiminden zamanla vazgeçilmiştir.

Özellikle 80'li yıllarda öğretmen eğitiminde meslek etiği konusu oldukça gündemde olmuş ve bu konunun başlı başına bir ders olarak ya da eğitim programında öğretmen adaylarına kazandırılması gerektiği birçok uzman (Bull, 1993; Goodlad, 1990; Strike ve Soltis, 1985; Strike, 1990; Warnick ve Silverman, 2011; Watras, 1986;) tarafından vurgulanmıştır. Örneğin, Watras (1986) ve Campbell (2013) gibi bazı uzmanlar öğretmenlik meslek etiğine özgü zorunlu bir dersin mutlaka öğretmen adaylarının eğitimlerinin bir parçası olması gerektiğini ileri sürmüştür. Öte yandan, Bull (1993), Bruneau (1998), Coombs (1998) ve Maxwell ve Schwimmer (2016) gibi bazı uzmanlar ise öğretmenliğin diğer meslekler gibi hızla değişen bir dünya olmadığı için zorunlu bir ders yerine öğretmen yetiştirme programlarının bir parçası olarak meslek etiği eğitimin öğretmen adaylarına verilmesinin yeterli olacağını belirtmişlerdir. Amerika, İngiltere, Kanada, Avustralya ve Hollanda'daki öğretmen yetiştirme programlarında etik eğitiminin durumunu inceleyen çalışmalarında Maxwell ve diğerleri (2016) hâli hazırdaki programların sadece % 24'ünde etik ile ilgili zorunlu bir ders olduğunu diğerlerinde ise herhangi bir ders olmadığını saptamışlardır. Daha güncel bir çalışmada da Walters, Heilbronn ve Daly (2017) İngiltere'deki öğretmen yetiştiren programlarının hiç birinde etik üzerine bağımsız bir ders olmadığını ama etik konusunun program içinde örtük bir şekilde işlendiğini iddia etmektedir. Türkiye'deki öğretmen yetiştirme programları bakıldığı zaman ise Yükseköğretim Kurulunun [YÖK] (2007; 66) eğitim fakültesi bünyesindeki öğretmen eğitimi lisans programlarında öğretmenlik meslek etiğinin kazandırılmasına yönelik seçmeli derslerin açılmasını önerdiği görülmektedir. Bu programlarının içerikleri incelendiğinde ise bazı programlarda *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* ders içeriğinde bilim etiği adıyla konu irdelense de çoğu programda öğretmenlik meslek etiğine özgü zorunlu bir ders olmadığı, hatta ders içeriklerinde de bu konuya yeterince yer verilmediği

görülmektedir. Ancak, Türkiye’deki üniversitelerdeki öğretmen yetiştirme programlarının YÖK tarafından 2018 yılında düzenlenen bir dizi çalıştay ve bu çalıştaylarda alınan kararlar doğrultusunda güncellenerek tüm programlara “Eğitimde Ahlâk ve Etik” adıyla öğretmenlik meslek etiği ile ilgili zorunlu bir dersin yanısıra “Bilim ve araştırma etiği” ve “Meslek etiği ve yasal konular” gibi içeriğinde meslek etiği ile ilgili içeriklerin olduğu birtakım derslerin de programlara eklendiği ve 2018-2019 öğretim yılından itibaren yeni programların uygulanacağı belirtilmektedir (YÖK, 2018).

Öğretmenlere meslek yaşamlarında uyulması gereken kurallar bağlamında rehberlik ederek onların mesleki davranışları biçimlendiren, belirlenen kurallara uymayan meslektaşların sistemden elenmesine yarayan, sadece öğretmenlere değil aynı zamanda öğretmenlerin ilişkide olduğu tüm paydaşların ve toplumun da haklarını koruyan öğretmenlik meslek ilkeleri farklı uzmanlar tarafından gruplandırılmıştır. Örneğin Aydın, (2013; 58-68) öğretmenlik meslek etiği ilkelerini “*Profesyonellik, Hizmette sorumluluk, Adalet, Eşitlik, Sağlıklı ve güvenli bir ortamın sağlama, Yolsuzluk yapmama, Dürüstlük-doğruluk ve güven, Tarafsızlık, Mesleki bağlılık ve sürekli gelişme, Saygı ve Kaynakların etkili kullanımı*” olmak üzere on bir temel ilke etrafında toplanmıştır. Benzer bir şekilde MEB’in (2015) yayımladığı eğitimciler için mesleki etik ilkeler genelgesi de öğretmenlik meslek etiğinin ilkelerini belli başlıklar altında toplamıştır. Bu çalışmada Aydın’ın (2013) yaptığı sınıflama temelinde öğretmen adaylarının meslek etiği ilkelerine ve meslek etiği dersine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Son zamanlarda bir hayli yaygınlaşan ve farklı üniversitelerde yürütülen pedagojik formasyon programlarında seçmeli bir ders olarak, 2019 akademik yılından itibaren uygulamaya konulacak olan yeni öğretmen yetiştirme programlarında da zorunlu ders olarak öğretmenlik meslek etiği içerikli bir dersin yer aldığı görülmektedir. Bu gerçekten hareketle öğretmen adaylarının gözünden etik öğretmenin nasıl ve özelliklerinin neler olması gerektiği, meslek etiği dersinin öğretmen adaylarının bu kapsamdaki beklentilerini karşılayıp karşılamadığının sorgulanması bir ihtiyaç olmuştur. Bu bağlamda bu araştırmanın amacı, pedagojik formasyon eğitimi alan öğretmen adaylarına göre etik öğretmen davranışlarının neler olduğu ve onların öğretmenlik meslek etiği dersine ilişkin görüşlerini ortaya çıkarmaktır. Bu temel amaç çerçevesinde aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır;

1. Öğretmen adaylarına göre etik öğretmenin özellikleri nelerdir?
2. Öğretmenlik Meslek Etiği dersi öğretmen adaylarına nasıl bir katkı sağlamıştır?

Yöntem

Araştırma Deseni

Bu çalışmada öğretmen adaylarının etik öğretmenin özelliklerine ve öğretmenlik meslek etiği dersine ilişkin algılarının derinlemesine incelenmesi ve katılımcıların görüşlerinin bütüncül bir şekilde yansıtılması amaçlandığından nitel araştırma modelinde tasarlanmıştır. Yıldırım ve Şimşek’e (2011) göre nitel araştırmalar, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konulmasına yönelik bir sürecin izlendiği araştırmalardır. Araştırmada alanyazındaki çalışmalarda pek fazla irdelenmeyen pedagojik formasyon eğitimi alan öğretmen adaylarının etik öğretmen olgusuna ilişkin görüşlerini keşfetmeye odaklanılmıştır. Hakkında az bilgiye sahip olunan bir olgu ya da durumu derinlemesine inceleme amacı taşıyan keşfedici (exploratory) araştırma (Cohen, Manion ve Morrison, 2000) temelinde yapılan bu çalışmanın örneklem seçiminde amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay

ulaşılabilir (convenience sampling) örneklem tekniği kullanılmış ve katılımcılar pedagojik formasyon eğitimi alan öğretmen adayları arasından belirlenmiştir. Bu örnekleme yöntemi, “*uygun şartları taşıyan ve araştırmaya katılmak isteyen mevcut katılımcılar ile yapılan örneklemedir*” (Christensen, Johnson ve Turner, 2015; 357) ve zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların çalışılmasına olanak sağlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Araştırma Grubu

Araştırma grubu araştırma desenine uygun olarak, 2017-2018 eğitim öğretim yılı güz döneminde Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesinde formasyon eğitimi alan öğretmen adaylarından gönüllülük esasına uygun olarak nitel araştırmalarda kullanılan amaçlı örneklem yöntemlerinden kolay ulaşılabilir örneklem tekniği ile seçilen 15 öğretmen adayından oluşmaktadır. Katılımcılara ilişkin demografik bilgiler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1.

Katılımcılara İlişkin Demografik Bilgiler

Kod	Cinsiyet	Branş
A	Kadın	Matematik
B	Kadın	Matematik
C	Kadın	Matematik
Ç	Kadın	Matematik
D	Kadın	Matematik
E	Kadın	Yabancı Dil
F	Erkek	Yabancı Dil
G	Kadın	Yabancı Dil
Ğ	Kadın	Yabancı Dil
H	Kadın	Yabancı Dil
I	Kadın	Tarih
İ	Kadın	Tarih
J	Kadın	Tarih
K	Erkek	Tarih
L	Kadın	Tarih

Tablo 1’de görüldüğü gibi katılımcıların büyük çoğunluğu (%86,6) kadın öğretmen adaylarından oluşurken bir kısmı da (%13,4) erkek öğretmen adaylarından oluşmaktadır. Elde edilen veriler cinsiyet değişkeni açısından irdelenmeyeceği için katılımcıların cinsiyetlerinin sayılarının eşitlenmesi noktasında bir sınırlama getirilmemiş ve sadece demografik bilgi amaçlı olarak verilmiştir. Her ne kadar mezun oldukları ya da öğrenim gördükleri lisans alanları bu çalışmanın değişkenleri arasında olmasa da katılımcılar araştırmacılarından birisinin yürüttüğü öğretmenlik meslek etiği dersinin 3 şubesinin her birinden %10 oranında olacak şekilde belirlenmiştir. Katılımcıların lisans alanlarına göre dağılımı Tablo 1 de görüldüğü gibi Matematik, Yabancı Dil ve Tarih alanlarından 5’er kişi olacak şekilde belirlenmiştir.

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

Araştırma verilerinin elde edilmesi için öğretmenlerin etik davranışlarına ilişkin alan yazın taraması yapılarak görüşme soruları için kavramsal çerçeve belirlenmiş ve araştırma amacına uygun olarak katılımcılara görüşmelerde sorulacak yarı-yapılandırılmış sorular hazırlanmıştır. Yarı-yapılandırılmış

soruları hazırlanırken öncelikle Aydın'ın (2013) öğretmenlik meslek etiği ile ilgili sınıflandırdığı on bir temel ilke, MEB tarafından 2015 yılında yayımlanan "Eğitimciler için Mesleki Etik İlkeler" genelgesi ve diğer benzer araştırmalarda öne çıkan öğretmen etiği ile ilgili bulgulardan yararlanılmıştır. Bu doğrultuda öncelikli olarak bir aday soru listesi oluşturulmuş ve bu aday sorular araştırmanın amacına olgusal ve yargısal verileri kapsamada ve toplamada hizmet edecek şekilde yeniden yapılandırılmış ve uzman görüşüne sunulmuştur. Yeniden yapılandırılan ve uzman görüşü alınan görüşme soruları araştırmacılar tarafından geliştirilen bir görüşme formuna dönüştürülmüş ve çalışmanın veriler bu form kullanılarak toplanmıştır.

Araştırmanın uygulama aşamasında, katılımcılarla doğrudan iletişim kurularak çalışmanın yapılabilmesi için uygun bir gün ve zaman belirlenmiş, randevu alınmış ve katılımcılara araştırmacılar tarafından araştırma hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca katılımcıların kendilerini güvende hissederek samimi yanıtlar vermesini sağlamak amacıyla her katılımcıya alfabe harflerinden birisi olacak şekilde bir kod ad tanımlanarak katılımcıların asıl kimlikleri gizlenmiştir. Ortalama 20 dakika süren görüşmeler üçüncü ve dördüncü araştırmacılar tarafından katılımcılarla bire bir olarak yapılmıştır. Elektronik ve yazılı ortamda katılımcılardan onam alınarak kayıt edilen ham veriler ve görüşmeler sırasında tutulan araştırmacı notları yazılı metne dönüştürülmüş ve görüşme metinleri katılımcılara gösterilerek son onayları alınmıştır.

Verilerin Çözümlemesi

Toplanan ham veriler araştırmacılar tarafından yazılı hale dönüştürülmüş ve içerik analizi tekniği ile çözümlenmiştir. İçerik analizinin amacı, ham verilerin okuyucunun anlayabileceği ve gerektiğinde araştırmacıların kullanabileceği bir biçime dönüştürülmesidir. İçerik çözümlemesiyle elde edilen veriler Aydın'ın (2013) öğretmenlik meslek etiği ile ilgili sınıflandırdığı on bir temel ilke ve MEB'in (2015) eğitimciler için mesleki etik ilkeler genelgesi kapsamında daha önceden belirlenen tema ve kodlara göre birinci ve ikinci araştırmacı tarafından sınıflandırılması yapıldıktan sonra araştırma soruları doğrultusunda yorumlanmış ve elde edilen bulgular katılımcıların görüşmelerde söyledikleri görüşlerinden doğrudan alıntılar yapılarak desteklenmiştir. Çünkü bu tür çözümlemelerde, görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara yer verilmesi farklı uzmanlarca da (Altunışık, Coşkun, Yıldırım ve Bayraktaroglu, 2001; Yıldırım ve Şimsek, 2011) önerilmektedir. Katılımcılarla yapılan görüşmelerden elde edilen veriler araştırma soruları bağlamında da sınıflandırılmış her bir katılımcı için kullanılan alfabetik kodlara ilave olarak 1 ve 2 rakamsal kodları da kullanılarak her bir katılımcının ilgili araştırma sorusuna yönelik olarak verdiği yanıtlar sınıflandırılmıştır. Ayrıca elde edilen verilerin çözümlenmesi sonucunda ortaya çıkan bulgular tablolaştırılarak frekans ve yüzdeler bilgileri ile verilmiş ve böylece katılımcıların etik öğretmen ve öğretmenlik meslek etiği dersine ilişkin görüşleri özetlenerek sunulmuştur.

Bulgular

Bu bölümde içerik çözümlemesi yoluyla elde edilen bulgular çalışmanın araştırma soruları doğrultusunda yorumlanarak sunulmuştur. Bu araştırmada yanıt aranan ilk soru, "*formasyon programına devam eden ve seçmeli olarak meslek etiği dersi alan öğretmen adaylarına göre etik öğretmen kimdir?*" ve "*etik öğretmenin özellikleri nelerdir?*" olmuştur. Bu sorunun yanıtını belirleyebilmek için katılımcılara görüşmeler sırasında yarı-yapılandırılmış sorular sorulmuş ve katılımcılardan alınan yanıtlarda öne çıkan kodlar doğrultusunda yüzde ve sıklık dağılım değerleri de dikkate alınarak Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2.
Etik Öğretmen Davranış Özellikleri

Temalar	Kodlar	A	B	C	Ç	D	E	F	G	Ğ	H	I	İ	J	K	L	f	%
Eşitlik	Ayrımcılık yapmayan-Kıyaslamayan	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	15	100
Adalet	Adil ve tarafsız davranan	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	15	100
Mesleki bağlılık ve sürekli gelişme	Mesleki ilkelere bağlı ve mesleğini içtenlikle yapan			√	√	√	√	√		√	√	√		√	√	√	11	73,3
Kaynakları etkin kullanma	Derse zamanında ve hazırlıklı gelen	√		√	√	√	√			√			√	√	√		9	60
Hizmette sorumluluk	Davranışlarıyla model olan		√		√				√	√	√	√	√			√	8	53,3
Hizmette sorumluluk	Yönetmeliklere göre davranan	√	√	√		√	√				√					√	7	46,6
Nesnellik/ Tarafsızlık	Kendi fikirlerini dayatmayan (dini, siyasi vb.)			√	√	√	√		√			√	√				7	46,6
Nesnellik/ Tarafsızlık	Farklı fikirlere saygı gösteren		√		√	√	√		√		√		√				7	46,6
Mesleki bağlılık ve sürekli gelişme	Kendini alanıyla ilgili geliştirmeye çalışan	√				√				√	√			√	√	√	7	46,6
Dürüstlük-doğruluk ve güven	Giyimine, görünüşüne, konuşmasına dikkat eden	√	√		√			√					√	√		√	7	46,6
Profesyonellik	Öğrencileriyle iyi iletişim kuran	√	√					√			√		√		√	√	7	46,6
Yolsuzluk yapmamak	Hediye ve rüşvet kabul etmeyen,			√		√	√		√	√		√					6	40
Yolsuzluk yapmamak	Yolsuzluk yapmayan			√		√		√		√		√		√			6	40
Sağlıklı ve güvenli bir ortamın sağlanması	Öğrencilere fiziksel ve duygusal ceza vermeyen			√	√				√					√			4	26,6
Yolsuzluk yapmamak	Menfaatine göre hareket etmeyen			√		√	√						√				4	26,6
Yolsuzluk yapmamak	Kendi öğrencisine özel ders vermeyen	√													√		2	13,3
Saygı	Öğrencilerine isimleriyle hitap eden				√												1	6,6

Tablo 2’de görüldüğü gibi katılımcı öğretmen adaylarının tamamı etik öğretmeni tanımlarken “ayrımcılık yapmayan, kıyaslamayan”, “adil ve tarafsız davranan” anahtar kelimelerini kullanmıştır. Katılımcıların görüşleri doğrultusunda öne çıkan diğer etik öğretmen özellikleri ise görüşmelerde ikinci sıradaki sıklık oranıyla (%73,3) “mesleki ilkelere bağlı ve mesleğini içtenlikle yapan” ve üçüncü sırada sıklık oranıyla (%60) “derse zamanında ve hazırlıklı gelen” temaları altında toplanan özellikler olmuştur. “Davranışlarıyla model olan” (%53,3) öğretmen de ortalamanın biraz üstünde bir sıklık oranıyla etik öğretmen özelliği olarak katılımcılar tarafından ifade edilen özellik olarak bulunmuştur. Öte yandan sadece iki katılımcı (%13,3) “kendi öğrencisine özel ders vermeme” davranışını etik öğretmeni tarif ederken etik öğretmen özelliği olarak vurgulamıştır. Sadece bir katılımcı (%6,6) ise “öğrencilerine isimleriyle hitap etme” davranışını etik öğretmen davranışı olarak belirtmiştir.

Etik öğretmeni ayrımcılık yapmayan, adil ve tarafsız davranan olarak gören bir katılımcı (J1) bu konuda “*Bence etik öğretmen öğrencileri arasında ayrımcılık yapmayan, sınıfın en tembelenen veya en şımarık öğrencisi ile bile arasında bir etkileşim oluşturmayı başaranıdır*” diyerek görüşünü belirtmiştir. Bir başka öğretmen adayı da (B1) “*Bence etik öğretmen her türlü eyleminde adil olmak ve öğrenciler arasındaki ilişkilerde de adaleti sağlamak sorumluluğuna sahiptir. Öğretmenin tarafsızlığı mesleki etik açısından son derece önemlidir*” sözleriyle etik öğretmeni tanımlamıştır.

Etik öğretmenin maddi konularda hassas davranmasını, hediye almaması ve bu bağlamda da yolsuzluk yapmaması gerektiğini savunan katılımcılardan birisi (G1) de “*Etik bir öğretmen mesleğini maddi açıdan ele almayacak. Yolsuzluğa ve aymazlığa karşı olacaktır. Öğrencilerinin vermek istediği pahalı hediyeleri kabul etmeyecek. Yolsuzluk yapmayacak ve rüşvet kabul etmeyecektir*” sözleriyle ifade etmiştir. Benzer bir şekilde mesleğini kişisel çıkar için kullanmamayı etik öğretmen davranışı olarak çerçeveleyen bir katılımcı (D1) de “*Etik öğretmen, öğretmenlik mesleğini kişisel çıkar sağlamaya araç olarak kullanmamalıdır*” diyerek bu konudaki görüşlerini vurgulamıştır.

Etik öğretmeni okul kurallarına ve ilgili yönetmeliklere uygun davranan olarak tanımlayan bir katılımcı (A1) ise bu konudaki görüşleri şöyledir;

Etik öğretmen okul kuralları içinde doğru ve yanlış bilerek ayırt etmelidir. Okul kurallarına uymalıdır. Yönetmeliklere aykırı davranmamalıdır. Nöbet tutmak, yazılı sınav yapmak, disiplini sağlamak gibi görevleri uygun bir şekilde yerine getirmelidir.

Mesleki ilkelere bağlı olma ve işini içtenlikle yapmayı etik öğretmen davranışı olarak gören bir katılımcı (F1) “*Öğretmenler mesleki ilkelere bağlı kalarak mesleklerini icra ederlerse ve bunu içtenlikle yerine getirirlerse etik davranmış olurlar*” diye görüşlerini dile getirmiştir. Benzer şekilde öğrencisine kendi fikirlerini dayatmamayı etik öğretmen davranışı olarak algılayan bir katılımcı (C1) da “*Etik öğretmen kendi fikirlerini öğrenciye zorla kabul ettirmeye çalışmaz, öğrenciyi herhangi bir akımın (dini, siyasi vs.) etkisi altında bırakmaz*” diyerek bu konudaki görüşlerini ifade etmiştir.

Öğrencileriyle ilişkisinde sevgi ve saygı çerçevesinde bir iletişim kurabilme davranışını etik öğretmenin özelliği olarak gören bir katılımcı (İ1) aşağıdaki sözleriyle bu konudaki görüşlerini aktarmıştır.

Öğretmen dışarıdaki herhangi bir sıkıntısını, sinirini öğrenciden çıkartmayacak. Boş yere bağırıp, azarlayıp, öğrenciyi stres topu yerine koymayacak. Onlara sevgi dolu bakacak. Bence öğrencilerine böyle davranabilen öğretmen etik öğretmendir.

Zamanı verimli kullanma ve ders süresini uygun bir şekilde geçirmeyi etik öğretmen davranışı olarak gören bir katılımcı ise (E1) “*Etik öğretmen, mesela derse zamanında girip çıkan, dersi ve zamanı en verimli şekilde geçiren kişidir*” sözleriyle etik öğretmeni tanımlamıştır.

Etik öğretmeni tanımlarken kendini mesleki anlamda ve alanında geliştirmeyi öne çıkaran bir katılımcı (H1) bu konuda şunları söylemiştir;

Etik öğretmen kendini alanıyla ilgili geliştirmeye çalışmalıdır. Güncel olayları takip etmeli, sosyal faaliyetlere katılmalı, araştırmacı olmalı, meslektaşlarından yardım isteyebilmelidir. Alan bilgisi ve genel kültür bilgisi yeterli olmalıdır.

Etik öğretmenin davranışları ile öğrencilerine rol model olduğunu savunan bir katılımcının (Ğ1) görüşleri şunlardır;

Öğretmen etik davranış sergilemesi halinde öğrencilerine çok büyük bir rol model olup, günün birinde öğrencilerinin de onun gibi olmalarını sağlayarak topluma hizmet eden, faydalı bireyler sağlamış olacaktır.

Giyimine, görünüşüne ve konuşmasına dikkat etmeyi etik öğretmen davranışı olarak tanımlayan bir katılımcı (L1) ise görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir;

Giyimine, görünüşüne konuşma diline dikkat eden, öğrencilerin yanında sigara içmeyen, argo ve küfürlü konuşmak gibi tavrılardan uzak duran öğretmen etik öğretmendir.

Katılımcılar arasında en az sıklıkla ifade edilen etik öğretmen ilkelerinden birisi olan öğrencisine özel ders vermeme konusunda ise bir katılımcının (K1) görüşleri şöyledir;

Bir öğretmeninde kendi öğrencisine özel ders vermesi hiç de etik bir davranış değil bence. Çünkü öğretmen kendi sınıfındaki öğrencilerine bilgiyi en iyi şekilde aktarmalıdır, bir öğrenci biraz geride kaldıysa biraz daha ona odaklanarak bu sorunu aşmalıdır, öğrencisine para karşılığı özel ders vererek değil.

Öğrencilerinin ismini bilmeyi öğrenciye verilen değer ile eş tuttuğunu ve bunun da bir etik öğretmen davranışı olduğunu vurgulayan tek katılımcı (Ç1) ise bu konuda “*Etik bir öğretmen sınıfa girdiğinde bütün öğrencilerin ismini olabildiğince hızlı şekilde öğrenmesi gerekmektedir. Öğretmenlik mesleğinde öğrenilen her isim öğrenciye verilen değerle ilgilidir*” sözleriyle görüşlerini belirtmiştir.

Öğretmen adaylarının görüşleri ışığında etik öğretmen ve etik öğretmenin sahip olması gerektiği düşünülen davranışlara ilişkin bulgular yukarıda sunulmuştur. Bu bulgular aynı zamanda araştırmanın ikinci sorusu olan “*sizce etik bir öğretmen nasıl olmalıdır?*” sorusuna da yeterli cevap sağlayacak niteliktedir.

Bu çalışmanın amaçlarından biri de pedagojik formasyon programı öğrencilerinin seçmeli olarak aldıkları “*Öğretmenlik Meslek Etiği*” dersine ilişkin görüşlerini ortaya çıkarmak ve bu dersin katılımcılara mesleki anlamda herhangi bir katkı sağlayıp sağlamadığını, sağladıysa bunun nasıl olduğunu anlamaktır. Elde edilen verilerin çözümlemesiyle ulaşılan bulgular katılımcıların tamamının öğretmenlik meslek etiği dersinin kendileri için mesleki anlamda olumlu katkıları olduğunu ifade ettiklerini ortaya çıkarmıştır. İkinci araştırma sorusu doğrultusunda elde edilen bulgular ışığında öne çıkan alt temaların görülme sıklığı ve yüzdeleri sıralamasıyla Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3.

Öğretmenlik Meslek Etiği Dersinin Öğretmen Adayına Katkıları

Alt Temalar	A	B	C	Ç	D	E	F	G	Ğ	H	I	İ	J	K	L	f	%
Etik kavramı ve meslek etiği olgusu hakkında farkındalıklarının artması	√	√	√	√		√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	14	93,2
Etik bir öğretmende bulunması ve bulunmaması gereken özellikleri öğrenme		√	√	√		√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	13	86,6
Meslek etiğine nasıl uygun davranılması gerektiğini öğrenme		√	√	√	√	√	√	√	√		√	√	√		√	12	80
Etik öğretmen davranışı sergilenme	√		√	√	√		√	√		√	√		√	√		10	66,6
Öğrencilere objektif yaklaşma	√		√		√				√					√		5	33,3
Özeleştiri yapma, özgüvenin artması	√		√			√			√				√			5	33,3
Kendi fikirlerini dayatmama ve başkalarının fikirlerine saygı duyma	√				√											2	13,3
Etik davranma bağlamında hatalarını düzeltme		√					√									2	13,3
Gelecekteki meslek hayatına hazırlama				√				√								2	13,3

Tablo 3'te görüldüğü gibi katılımcılar öğretmenlik meslek etiği dersi sayesinde öğretmenlik meslek etiği olgusu hakkında farkındalıklarını artması (%93,6) ve etik bir öğretilerde bulunması ve bulunmaması gereken özellikleri öğrenme (%86,6) açısından söz konusu dersi oldukça yararlı bulmuşlardır. Öğretmenlik meslek etiği dersinin kendilerine katkısı açısından öne çıkan bir diğer bulgu ise katılımcıların büyük bir kısmının (%80) bu ders sayesinde nasıl meslek etiğine uygun davranılması gerektiğini öğrendiklerini belirtmeleri olmuştur. Öte yandan “kendi fikirlerini zorlamamayı ve başkalarının fikirlerine saygı duymayı sağlamak”, “etik davranma bağlamında hatalarını düzeltme” ve “gelecekteki meslek hayatına hazırlama” sadece ikişer katılımcı (%13) tarafından vurgulanmıştır.

Öğretmenlik meslek etiği dersinin katılımcılara katkısı bakımından Tablo 3'te özetlenen bulgulara ilişkin bazı katılımcıların öne çıkan görüşleri aşağıda sıralanmıştır. Örneğin katılımcılardan biri (G2) öğretmenlik meslek etiği dersinde öğrendiklerinin kendi davranışlarını gözden geçirme ve davranışlarını düzeltmeye yönelik katkı sağladığını “*Bu ders öncelikle içsel bir yolculuk yapmamı sağladı. Meslek etiği noktasında özelleştirmeyi yapmayı, kendimi sorgulamayı, objektif yaklaşımlar sergilemem gerektiğini hissettirdi*” sözleriyle ifade etmiştir.

Öğrencilere kendi fikrini dayatmanın meslek etiğine aykırı bir davranış olduğunu bu ders yoluyla daha da iyi anladığını belirten bir katılımcı (A2) “*Öğretmenlik meslek etiği dersinin bana katkısı kendi fikirlerimi zorlamamayı, başkalarının fikirlerine saygı duymayı öğrenmemin yanı sıra meslektaşım olacak diğer arkadaşlarla uyum içinde çalışabilmeyi öğrendim*” sözleriyle görüşünü belirtmiştir.

Öğretmenlik meslek etiği konusunda farkındalığının arttığını belirten bir başka katılımcı (B2) ise görüşlerini şöyle ifade etmiştir;

Şöyle ki ben bu derste etik kavramını, etik bir öğretilerde bulunması gereken özellikleri ve etik bir öğretmenin yapmaması gereken davranışları öğrendim. Öğrenciye her durumda adaletli, önyargısız, kayırmadan davranmam gerektiğini, kendi dünya görüşümle ilgili şeyleri dayatmamayı, öğrenciyi iyiye güzele yöneltmeyi ve unvanıma yakışır şekilde hareket etmem gerektiğini öğrendim.

Bir başka katılımcı (K2) ise aldıkları meslek etiği dersi sayesinde sınıfta etik davranması gerektiği ve derslerde adaletli olması gerektiği konularında farkındalığının arttığını şu sözlerle vurgulamıştır;

Etik dersi bana öğretmen olarak nasıl etik davranış sergileyeceğimi öğretti. Sabırlı davranarak, bilgiyi nasıl aktaracağımı, öğrencinin hangi konuda bilgisi olup olmadığını tespit ederek, onunla ilgilenmem gerektiğinin önemini farkına vardım. Öğrencinin dersle alakası yoksa onu derse nasıl çekeceğini öğrendim. Hatta sınıftaki öğrencilerimin ismini öğrenmem gerektiğini, sınav kâğıtlarını okurken isimlerine bakmadan okuyarak etik davranışlar sergilemem gerektiğini öğretti.

Öğretmenlik meslek etiğinin önemi konusundaki farkındalığının bu ders sayesinde olduğunu söyleyen bir başka katılımcı (H2) ise görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir;

Bu dersin bana katkısı öğretmenliği meslek olarak değerlendirmeyi ve mesleki etiğin önemini farkına vardım. Sadece bu kadar da değil yine bu ders ile meslek etiğine uygun nasıl tutum ve davranışlar sergilenir ve öğretmen olduğumda bu tutum ve davranışları kendimin de sergilemem gerektiğini sağladı.

Pedagojik formasyon programı kapsamında aldığı öğretmenlik meslek etiği dersinin kendisini gelecekteki mesleki yaşama hazırlama boyutunda olumlu katkıları olduğunu belirten bir başka katılımcı (F2) da görüşlerini “*Öğretmenlik meslek etiği dersi öğretmen adaylarını gelecekteki meslek hayatlarına hazırlamak için gerekli olan bir dersti. Bu yönden bana katkı sağladı. Ayrıca yine bu ders ile aldığım dönütler sayesinde bazı hatalarımı düzeltme fırsatı yakaladım*” sözleriyle vurgulamıştır.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Farklı lisans programlarında okuyan ya da mezun olup pedagojik formasyon programı aracılığıyla öğretmen olma yolunda ilerleyen öğretmen adaylarının bakış açısıyla etik öğretmen ve öğretmenlik mesleği dersinin kendilerine olan katkılarını inceleyen bu çalışmanın yanıt aradığı araştırma sorularına ilişkin bulgular betimsel olarak sunulmuştur. Elde edilen bulgular pedagojik formasyon eğitimi alan öğretmen adaylarının tamamının etik öğretmeni tanımlarken hemfikir olduğu ilk konu etik bir öğretmenin ayrımcılık yapmaması, öğrencilerini kıyaslamaması, adil ve tarafsız davranışlar sergilemesi gerektiği olmuştur. Bu bulgu öğretmen adaylarının etik öğretmenin sahip olması gereken etik ilkelerden ayrımcılık yapmama, tarafsız davranma ve adil olma ilkelerini öncelikli önemde gördüklerini sergilemiştir. Çalışmanın bu bulgusu her ne kadar katılımcı özellikleri açısından farklılıklar olsa da alanda daha önce Gözütok (1999), Örenel (2005), Yılmaz ve Altinkurt (2009), Aydın (2013) ve Coşkun (2016) tarafından yapılan çalışmalarının bulgularıyla da benzerlik göstermektedir. Öte yandan, çalışmanın bu bulgusu Aybek ve Karataş'ın (2016) benzer bir katılımcı grubu olan pedagojik formasyon eğitimi gören öğretmen adaylarıyla etik öğretmen algısı üzerine yaptıkları çalışmanın bulgusu ile küçük bir fark göstermektedir. Aybek ve Karataş'ın (2016) çalışmasında katılımcıların etik öğretmen algısında doğruluk-yanlılık, saygı, dürüstlük gibi ahlaki konuları öncelikli olarak yer aldığı bulunurken bu çalışmada benzer özelliklere sahip katılımcılar ayrımcılık yapmama, öğrencileri kıyaslamama, adil ve tarafsız davranışlar sergileme gibi davranışları öncelikli etik öğretmen davranışı olarak belirtmişlerdir.

Çalışmadan elde edilen veriler pedagojik formasyon eğitimi alan öğretmen adaylarının etik bir öğretmenin öncelikli olarak mesleki ilkelere bağlı olması ve mesleğini içtenlikle yapması gerektiğini öne çıkarmıştır. Mesleki ilkelere bağlı olma ve mesleğini içtenlikle yapmanın etik öğretmen davranışı ile eşdeğer görülmesi alanyazında daha önce yapılan çalışmaların bulguları arasında görülmeyen ve bu çalışmaya özgü bir bulgu niteliğindedir. Daha önceki çalışmalarda bu tür bir bulgunun öne çıkmaması o çalışmaların genellikle anket ya da araştırmacılar tarafından geliştirilen ölçeklerle nicel yöntemlerle yapılmasından kaynaklanmış olabilir. Bu bağlamda var olan durumun derinlemesine nitel olarak incelendiği ve katılımcıların görüşlerinin betimsel olarak yorumlandığı bu tür çalışmaların öğretmen adaylarının ve öğretmenlerin etik algılarının incelenmesinin kayda değer olduğu söylenebilir.

Çalışmanın verilerinde öne çıkan bir başka sonuç ise “ders zamanında girme”, “ders zamanını etkili kullanma” ve “ders hazırlıklı gelme” davranışları katılımcılar tarafından etik öğretmen davranışları olarak vurgulanmasıdır. Bu bulgu katılımcıların MEB'in (2015) bir genelge ile yayınladığı eğitimciler için mesleki etik ilkeler konusunda bilgi sahibi olduklarını da göstermektedir. Söz konusu genelgede yer alan “mesai ve ders saatlerine uyma” ilkesi ile ders zamanında girmeyerek ya da erken çıkarak dersin kesintiye uğratılmasının etik bir eğitimci davranışı olmadığını belirtmiştir. Her ne kadar öğretmen adaylarının önem sıralaması açısından ders geç girerek ya da erken ayrılarak eğitim sürecini kesintiye uğratma bu çalışmanın bulgusu ile karşılaştırıldığında Yılmaz ve Altinkurt'un (2009) çalışmasında görece olarak daha az etik dışı olarak değerlendirilse de çalışmanın bu bulgusu Yılmaz ve Altinkurt'un (2009) bulgusuyla benzerlik göstermektedir.

Katılımcıların yarısından fazlası da öğretmeni rol model olarak görmüş ve davranışlarıyla model olan öğretmeni etik bulduklarını belirtmişlerdir. Öğretmenin iyi örnek olması ve “kötü örnek oluşturacak tutum ve davranışlardan kaçınması” gerek Maxwell'in (2017) çalışması gerekse MEB'in (2015) eğitimciler için mesleki etik ilkeler genelgesinde öğretmenlerin öğrencilerle ilişkilerde etik ilkeler kapsamında önemle vurgulana bir etik öğretmen davranışdır.

Katılımcılar etik öğretmen özelliklerini tarif ederken “yönetmeliklere uygun hareket etme”, “fikirlerini karşısındakine dayatmama”, “giyimine, görünüşüne ve konuşmasına dikkat etme”, “pahalı hediye ve rüşvet kabul etmeme”, “yolsuzluk yapmama” ve “kendini alanıyla ilgili geliştirmeye istekli olma” gibi davranışların da etik öğretmen özelliği olarak vurgulamışlardır. Çalışmanın bu bulguları da alanyazında daha önceki bazı çalışmaların (Gözütok, 1999; Pelit ve Güçer, 2006; Yılmaz ve Altınkurt, 2009; Uzun ve Elma, 2012; Coşkun, 2016) bulgularıyla benzerlik göstermektedir.

Etik bir öğretmenin öğrencilerine karşı saygı ve sevgi kapsamında yaklaşması, onlara fiziksel cezalar vermemesi ve mesleki nüfuzunu kişisel çıkarları için kullanmaması da bu çalışmanın katılımcılarının görüşleri doğrultusunda öne çıkan etik öğretmen davranışlarıdır. Ancak etik öğretmenleri bu özellikleri diğer özelliklerine oranla görece olarak daha az bahsedilmiştir.

Çalışmada en az katılımcı görüşüyle dile getirilen etik öğretmen davranışlarından birisi ise öğretmenin kendi öğrencisine maddi bir menfaat karşılığında özel ders vermesi olmuştur. Kendi öğrencisine özel ders verme Gözütok’un (1999) çalışmasında yüksek derecede etik dışı bulunurken bu çalışmada katılımcılar tarafından etik dışı bir öğretmen davranışı olarak algılanmaması katılımcıların farklılığından kaynaklanmış olabilir. Pedagojik formasyon programına devam eden öğretmen adaylarının henüz profesyonel öğretmenlik deneyimleri olmaması ve özel ders verme durumlarıyla karşılaşmamış olmaları bu tür bir algı sergilemelerinin sebebi olarak düşünülebilir.

Her ne kadar herhangi bir kaynaktan etik öğretmen davranışı olarak yer almasa bu çalışmada sadece bir katılımcı tarafından vurgulanan bir bulgu da etik öğretmenin öğrencilerine isimleriyle hitap etmesi olmuştur. Güvenli bir eğitim ortamı oluşturma öğretmenin öğrencisine özel bir birey olduğunu hissettirecek şekilde davranması ile gerçekleşeceği gerçeği göz önüne alınırsa öğrenciye ismiyle hitap etmek Aydın’ın (2013) etik öğretmen ilkeleri kapsamında yer alan “saygı” bağlamında da değerlendirilerek etik bir öğretmenin sahip olması gereken bir özellik olarak düşünülmelidir.

Etik öğretmenin sahip olması beklenen “öğrencinin gelişimini gözetme”, “öğrenciye ait bilgileri saklama”, “sağlıklı ve güvenli bir eğitim ortamı sağlama” ve “bağış talep etmeme” gibi bir takım etik öğretmen davranışı bu çalışmanın bulguları arasında yer almamıştır. Bunun nedeni olarak katılımcıların bu tür öğretmen davranışlarını öğretmenin değil de daha çok idari sorumluluğu bulunan kişilerin yerine getireceği işlemler olarak algılamalarından kaynaklanabilir. Öte yandan ulaşılabilen alanyazında bu tür davranışların bundan önceki çalışmaların da bulguları arasında yer almadığını vurgulamak gerekir.

Yapılan bu çalışmada yanıt aranan bir başka soru da katılımcıların formasyon eğitimlerinde almış oldukları “öğretmenlik meslek etiği” dersinin kendilerine katkısının ne olduğudur. Elde edilen veriler ışığında katılımcıların tamamının söz konusu derse karşı olumlu görüşlere sahip olduğu ve kendilerine olumlu katkılar sağladığı bulgusuna ulaşılmıştır. Katılımcılara göre öğretmenlik meslek etiği dersi en çok öğretmen adaylarının etik kavramı ve meslek etiği olgusu hakkında farkındalıklarının artmasına katkı sağlamıştır. Yine katılımcıların büyük bir çoğunluğu bu ders sayesinde etik bir öğretmende bulunması ve bulunmaması gereken özellikleri öğrendiklerini ifade etmişlerdir. Bunlara ek olarak, öğrenciye karşı nasıl etik davranılması gerektiğini öğrenme, nesnel yaklaşımın nasıl olması gerektiğini öğrenme, farklı fikirlere karşı açık olma ve baskıcı olmamanın önemini öğrenme ve meslek etiğine uygun davranışların içselleştirilmesi gibi bir takım etik öğretmenlik davranışlarının da bu ders sayesinde kazanıldığı yönünde ifade edilen görüşler de bu dersin öğretmen adaylarına sağladığı olumlu katkılar olarak görülebilir.

Çalışmanın bulguları genel olarak ele alındığında öğretmen yetiştiren programlarda öğretmenlik meslek etiği üzerine bir dersin olması öğretmen adaylarının gerek bu konuda farkındalıklarının artması gerekse meslek hayatlarına hazırlama bağlamında oldukça yararlı olmuştur. Alanyazındaki çalışmalarda da vurgulandığı gibi öğretmen yetiştiren lisans programlarında bu tür bir ders halen yer almamaktadır, ancak böyle bir dersin varlığı öğretmen adaylarının etik birer öğretmen olarak yetişmelerinde oldukça önemli bir yere sahip olduğu açıktır. Bu bağlamda Mayıs 2018 tarihinde eğitim fakültelerinin programlarında yapılan güncelleme ile öğretmen yetiştiren lisans programlarına eklenen “Eğitimde Ahlak ve Etik” dersi (YÖK, 2018) öğretmen adaylarına etik öğretmenlik olgusu hakkında farkındalık kazandırmak ve bilinçlendirmek adına önemli bir adım olmuştur. Öğretmenlik meslek etiği ilkelerinin öğretmen yetiştiren lisans programlarında örtük olarak değil de “eğitimde ahlak ve etik” adı ile zorunlu bir ders olarak yer alması bu çalışmanın yayınlanma aşamasında ortaya çıkan bir değişiklik olduğu da belirtilmelidir. Öğretmenlik meslek etiği konusunda çalışma yapacak araştırmacılara hali hazırda görev yapmakta olan öğretmenlerin öğretmenlik meslek etiği bağlamında eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi amaçlı çalışmalar yapmaları ve belirledikleri ihtiyaçlar doğrultusunda da hizmet içi eğitimler düzenlemeleri önerilebilir. Benzer şekilde öğretmen yetiştirme alanındaki lisans programlarında ders vermekte olan öğretim elemanlarının da bu konudaki eğitim ihtiyaç analizine yoğunlaşan çalışmalar yapılması önerilebilir.

Her meslekte olduğu gibi öğretmenlik mesleğinde de öğretmenlerin meslek etiği ilkelerine uygun davranması toplumun geleceğini oluşturacak yeni nesillerin iyi yetiştirilmesi için önemli bir adımdır. Bu bağlamda gelecek nesilleri yetiştirecek ve onlar için rol model olması beklenen öğretmenlerin meslek etiği açısından donanımlı olarak yetiştirilmesi bir ülke politikası olmalıdır. Bu anlamda öğretmenlik meslek etiği ilkelerinin sadece bir genelge ile öğretmenlere duyurulmasından öte bu ilkelerin içselleştireceği uygulamaların da eğitim politikaları arasında yer alması bu çalışmanın en öncelikli beklentisidir.

Kaynaklar / References

- Abbott, A. (1988). *The system of professions: An essay on the division of expert labour*. Chicago: University of Chicago Press.
- Akarsu, B. (1998). *Felsefe terimleri sözlüğü*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Yıldırım, E. ve Bayraktaroğlu, S. (2001). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Adapazarı: Sakarya Kitabevi.
- Aybek, B. ve Karataş, T. (2016). Öğretmen adaylarının etik ve mesleki etik hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(Özel Sayı), 96-108.
- Aydın, İ. (2013). *Eğitim ve öğretimde etik (4. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi
- Banks, S. (2003). From oaths to rulebooks: A critical examination of codes of ethics for the social professions. *European Journal of Social Work*, 6(2), 133–144.
- Bendik-Keymer, J. (2013): The moral and the ethical: What conscience teaches us about morality. In V. Gluchman (Ed.), *Morality: Reasoning on different approaches* (pp.11-23). Amsterdam: Rodopi.
- Bruneau, S. (1998). Adding PEP (protocol, ethics, and policies) to the preparation of new professionals. *Ethics and Behavior*, 8(3), 249–267.
- Bull, B. (1993). Ethics in the pre-service curriculum. In K. Strike and L. Ternasky (Eds.), *Ethics for professionals in education* (pp. 69-83). New York: Teachers College Press.
- Bursalioğlu, Z. (2013). *Okul yönetiminde yeni yapı ve davranış*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Campbell, E. (2008). Preparing ethical professionals as a challenge for teacher education. In K. Tirri (Ed.), *Educating moral sensibilities in urban schools* (pp.3-18). Rotterdam: Sense Publishers.
- Campbell, E. (2013). Cultivating moral and ethical professional practice: Interdisciplinary lessons and teacher education. In M. Sanger and R. Osguthorpe (Eds.), *The moral work of teaching and teacher education: Preparing and supporting practitioners* (pp.29-43). New York: Teachers College Press.
- Carr, D. (2000). *Professionalism and ethics in teaching*. London: Routledge.
- Cevizci, A. (2002). *Etiğe giriş*. İstanbul: Engin Yayıncılık.
- Çetin, Ş. (2006). Öğretmenlik mesleği tutum ölçeğinin geliştirilmesi (geçerlik ve güvenilirlik çalışması). *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 28-37.
- Çivilidağ A. (2018). Psikolojinin alt bilim alanı endüstri ve örgüt psikolojisi kapsamındaki bazı araştırmalarda etik sorunu. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 66, 387-400.
- Christensen, L. B., Johnson, R. B., & Turner, L. A. (2015). *Research methods design and analysis (12th edition/Global edition)*. Boston: Pearson Education Limited.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2000). *Research methods in education (5th ed.)*. London: Taylor & Francis Group.
- Coombs, J. (1998). Educational ethics: Are we on the right track? *Educational Theory*. 48 (4), 555–569.
- Coşkun, N. (2016). *Eğitim fakültesi öğrencilerinin ve öğretim elemanlarının öğretmenlik meslek etiği değerlerine ilişkin görüşleri: Mesleki etik değerlerin kazanımı sürecinde örtük program*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Demirtaş, H. ve Güneş, H. (2002). *Eğitim yönetimi ve denetimi sözlüğü*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Dunbar, J. (1998). A critical history of CPA's various codes of ethics for psychologists (1939–1986). *Canadian Psychology*, 39, 177–186.

- Durkheim, E. (1949). *Meslek ahlakı*. (M. Karasan, Çev.). Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Erdem, A. R. ve Şimşek, S. (2013). Öğretmenlik meslek etiğinin irdelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (15), 185-203.
- Frankena, W. (2007). *Etik*. (A. Aydın, Çev.). Ankara: İmge Yayınları.
- Goodlad, J. (1990). *Teachers for our nation's schools*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Goodlad, J., Soder, R., & Sirotnik, K. (1990) (Ed.). *The moral dimensions of teaching*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Gözener, E. (2008). Etik ve işletme etiği üzerine. *Eğitim Dergisi*, 19.
<http://www.egitirim.gen.tr/tr/index.php/arsiv/sayi-11-20/sayi-19-din-ve-din-ogretimi-mayis-2008/> adresinden 13.04.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Gözütok, F. D. (1999). Öğretmenlerin etik davranışları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 32(1-2), 83-99.
- Hançerlioğlu, O. (2015). *Felsefe sözlüğü: Geliştirilmiş ve genişletilmiş yeni baskı*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Hill, A. L. (2004). Ethical analysis in counseling: A case for the narrative ethics, moral, and virtue ethics. *Counseling and Values*, 48, 131-148.
- Hinds, H. (2005). OECS Generic teachers' code of ethics. *Castries, St. Lucia: OECS Education Reform Unit/Education, Training, Technology and Management Consulting (TECSULT)*.
<http://www.oecs.org/edu-resources/oecs-gt-ethics> adresinden 03.04.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Ilgaz, S. ve Bilgili, T. (2006). Eğitim ve öğretimde etik. *Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi* 14, 199-210.
- Kartal, T., Kaya, V. H., Öztürk, N., & Ekici, G. (2012). The exploration of the attitudes of the science teacher candidates towards teaching profession. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 46, 2759-2764.
- Korkut, Y. (2014). *Psikologlar için etik öğretim el kitabı*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Labaree, D. (2008). An uneasy relationship: The history of teacher education in the university. In M. Cochran-Smith, S. Feiman-Nemster, & J. McIntyre (Eds.), *Handbook of research and teacher education* (3rd ed., pp. 290-306). Washington: Association of Teacher Educators.
- Lamberton, L., H. & Minor, L. (1995). *Human relations: Strategies for success*. Chicago: Irwin Mirror Press.
- Mahony, P. (2009). Should 'ought' be taught? *Teaching and Teacher Education*, 25(7), 983-989.
- Maxwell, B. (2017). Codes of professional conduct and ethics education for future teachers. *Philosophical Inquiry in Education*, 24(4), 323-347.
- Maxwell, B., Tremblay-Laprise, A., Filion, M., Boon, H., Daly, C., Hoven, M., Heilbronn, R., Lenselink, M., & Walters, S. (2016). A five-country survey on ethics education in preservice teaching programs. *Journal of Teacher Education*, 67(2) 135-151.
- Maxwell, B., & Schwimmer, M. (2016). Professional ethics education for future teachers: A narrative review of the scholarly writings. *Journal of Moral Education*, 45(3), 354-371.
- Mengüşoğlu T. (1992). *Felsefeye giriş*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2015). Genelge 2015/21: Eğitimciler için mesleki etik ilkeler. MEB insan kaynakları genel müdürlüğü.
http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/15/03/133782/dosyalar/2015_07/06040146_meslekietik.pdf?CHK=34c06eebf243b80219a03ee11ee50cd9 adresinden 13.04.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Örenel, S. (2005). *Öğretmenlerin mesleki etik ilkeleri kapsamındaki davranışlarının ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerinin algularıyla değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Özbek, O. (2003). *Beden eğitimi öğretmenlerinin meslekî etik ilkeleri ve bu ilkelere uyma düzeyleri*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Pehlivan-Aydın, İ. (2001). *Yöneltil, mesleki ve örgütsel etik*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Pelit, E. ve Güçer, E. (2006). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğiyle ilgili etik olmayan davranışlara ve öğretmenleri etik dışı davranışa yönelten faktörlere ilişkin algılamaları. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi* 2, 95-119.
- Rich, K. L. (2016). Introduction to ethics. In J.B. Butts and K.L. Rich (Eds.), *Nursing Ethics: Across the curriculum and into practice* (4th edition, pp.3-30). Burlington: Jones & Bartlett Learning.
- Seghedin, E. (2014). From the teachers professional ethics to the personal professional responsibility. *Acta Didactica Napocensia* (7)4, 13-22.
- Şentürk, C. (2009). Öğretmenlik mesleğinde etik. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, 10 (111), 25-29.
- Şişman, M. (2007). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Sockett, H. (1990). Accountability, trust, and ethical codes of practice. In J. Goodlad, R. Soder, & K. Sirotnik (Eds.), *The moral dimensions of teaching* (pp. 224–250). San Francisco: Jossey-Bass.
- Strike, K. (1990). Teaching ethics to teachers: What the curriculum should be about. *Teaching and Teacher Education*, 6(1), 47–53.
- Strike, K. A., & Soltis, J. F. (1985). *The ethics of teaching*. New York: Teachers College Press.
- Uzun, E. M. ve Elma, C. (2012). Okul öncesi öğretmenlerinin mesleki etik ikilemleri çözümleme biçimleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1 (3), 279-287.
- Van Nuland, S. (2009). *Teacher codes: Learning from experience*. Paris: International Institute for Educational Planning & UNESCO. <http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001858/185872E.pdf> adresinden 03.04.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Vongalis-Macrow, A. (2007). Teachers' ethic: Education international and the forging of professional unity. *Journal of Educational Controversy*, 2(2), 1–13.
- Walters, S., Heilbronn, R. & Daly, C. (2017): Ethics education in initial teacher education: pre-service provision in England. *Professional Development in Education*, (44)3. 385-396. DOI:10.1080/19415257.2017.1318773.
- Warnick, B. R., & Silverman, S. K. (2011). A framework for professional ethics courses in teacher education. *Journal of Teacher Education*, 62(3) 273–285.
- Watras, J. (1986). Will teaching applied ethics improve schools of education? *Journal of Teacher Education*, 37(3), 13–16.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (8. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, K. ve Altınkurt, Y. (2009). Öğretmen adaylarının mesleki etik dışı davranışlar ile ilgili görüşleri. *İş Ahlakı Dergisi*, 2(2), 71–88.
- YÖK (2007). *Öğretmen yetiştirme ve eğitim fakülteleri (1982-2007)*. Ankara: Yüksek Öğretim Kurulu Yayını.
- YÖK (2018). Yeni öğretmen yetiştirme lisans programlarına ilişkin YÖK duyurusu. <http://www.yok.gov.tr/web/guest/ogretmen-yetistirme-lisans-programlari> adresinden 20.05.2018 tarihinde erişilmiştir.

Yazarlar

Süleyman KARATAŞ, Eğitim Bilimleri temel alanında doçenttir. Çalışma alanı; Eğitim Yönetimi Teftişi Planlaması ve Ekonomisidir.

Mustafa CANER, Eğitim Bilimleri, Yabancı Dil Eğitimi alanında Dr. Öğretim Üyesidir. Çalışma alanı, öğretmen yetiştirme ve uzaktan eğitimidir.

R. Burak KÂHYAOĞLU, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bir devlet okulunda sınıf öğretmeni olarak görev yapmaktadır. Eğitim Yönetimi Teftişi Planlaması ve Ekonomisi programında Yüksek Lisans öğrencisidir.

Sertaç KÂHYA, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bir devlet okulunda sınıf öğretmeni olarak görev yapmaktadır. Eğitim Yönetimi Teftişi Planlaması ve Ekonomisi programında Yüksek Lisans öğrencisidir.

İletişim

Doç. Dr. Süleyman KARATAŞ, Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Yönetimi Anabilim Dalı, Konyaaltı/Antalya, e-posta; skaratas@akdeniz.edu.tr

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa CANER, Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, İngiliz Dili Eğitimi Anabilim Dalı, Konyaaltı/Antalya, e-posta; mcaner@akdeniz.edu.tr

R. Burak KÂHYAOĞLU, Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, EYTEPE, Konyaaltı/Antalya, e-posta; burakcan0071985@gmail.com

Sertaç KÂHYA, Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, EYTEPE, Konyaaltı/Antalya, e-posta; sertackahya@hotmail.com

Summary

Purpose and Significance. Today, the notion of ethics has become a phenomenon frequently come upon in everyday life or professional life since it is very difficult to talk about any human behavior that is not related to ethics. Naturally, there are a number of correct and appropriate behaviors that must be followed as well as universal principles that frame those behaviors for each profession. Professional ethics principles may vary from one profession to another (Hill, 2004), but the point what all profession groups are ethically shared is that these principles are based on certain social and universal principles. Whatever the profession, there are two important interrelated goals, which are strengthening the public confidence in the profession and guiding the profession in the best way (Abbott, 1988; Banks, 2003; Sockett, 1990).

Although its roots are based on ancient times, the professional ethic codes set for the educators in the literature were first established in 1929 by the National Education Association in America and were renewed six times from the day of its establishment in 1975 (Özbek, 2003; 47). In brief, these are "professionalism", "responsibility for service", "justice and equality", "providing a healthy and secure environment", "misuse of authority", "integrity-truth and trust", "neutrality", "respect" and "effective use of resources" (Aydın, 2013; 58-68).

In the field of teacher training, the issue of professional codes of ethics have been on the agenda in the 80's, and many scholars (e.g. Strike & Soltis, 1985; Strike, 1986; Watras, 1986) have suggested that this issue should be taught as a course in itself or such issues should be presented within the curriculum (Bull, 1993, Goodlad, 1990, Warnick & Silverman, 2011). For instance, some scholars, such as Watras (1986) and Campbell (2013) have suggested that a compulsory course unique to professional ethics in teaching must be included into the teacher training programs. On the other hand, some other scholars, such as Bull (1993), Bruneau (1998), Coombs (1998) and Maxwell and Schwimmer (2016) claimed that ethics education should be given to pre-service teachers implicitly through the curriculum since the field of teaching do not have a rapidly changing nature as it is seen in other professions.

Although 2006-2007 regulation of the Higher Education Council of Turkey (2007; 66) for the undergraduate programs of the education faculties has advocated to include some elective professional ethic courses for the teacher education programs as seen in Europe and the United States, the fact is that the curriculum of the teacher education programs in Turkey neither include a specific course on professional teacher ethics nor the curriculum covers such issues within the curricula of other courses. Regarding this fact it becomes a necessity to scrutinize how the pre-service teachers identify the role and characteristics of ethical teacher, how they perceive the impact of professional teaching ethics course as well as to examine the expectations of pre-service teachers concerning the ethical teacher behaviors. Thus, the aim of the present study is to figure out the perceptions of teacher candidates in a teacher certificate program about the ethical teacher identity as well as to examine their perceptions concerning the feasibility of professional teaching ethics course offered in the program.

Methodology. Since the main aim of the present study is to explore the perceptions of the pre-service teachers regarding the role and the characteristics of the ethical teacher as well as the feasibility of the teaching profession ethics course in depth, as well as to reveal their attitudes in a holistic way, a qualitative research design was adopted.

Additionally, since the review of available literature revealed that the issue was not studied in depth qualitatively in the previous studies and since the present study uniquely focused on examining the perceptions of pre-service teachers enrolling in pedagogical formation teacher certificate program, it is

assumed that holistic single-case study design would serve for the purpose of the present study. Accordingly, convenient sampling technique is chosen while deciding on the participants of the study.

In order to gather the data, first of all, the conceptual framework for interview questions was outlined by reviewing the related literature on professional ethic codes for teachers. Afterwards, in line with the purpose of the research questions, several semi-structured questions were structured to use in the one-to-one interviews. Additionally an interview protocol form was developed by the researchers and used for data gathering during the interviews. The gathered raw data were converted into written form by researchers and analyzed descriptively through content analysis technique.

After classifying the data obtained by descriptive content analysis concerning the pre-determined themes and codes, the findings were interpreted in line with the research questions. The findings were also supported by direct quotations of the opinions expressed by the participants in the interviews.

The participants of the present study were consisted of fifteen pre-service teachers nominated among students who enrolled in a (pedagogical formation) teacher certificate program offered by Faculty of Education at Akdeniz University in the fall semester of 2017-2018 academic year. The selection of the participants were based on their voluntariness and convenience, thus, a purposeful sampling method was the main criteria in the selection of the participants.

Results. The analysis of the gathered data revealed that all of the participants perceived the teachers as ethical when they do not discriminate students and demonstrate respect for diversity. The secondly rated (73.3%) ethical teacher behavior was "abiding on the professional codes and fulfilling his/her profession sincerely. Being punctual and well preparedness was the third mostly rated (60%) ethical teacher behavior. Being a role model (53.3 %), not tutoring his/her student for pecuniary benefits (13.3%), and addressing students with their names (13.3 %) were sequentially most rated ethical teacher behaviors. Additionally, participants considered teachers as ethical when they maintain professional relationships, maintain fairness and promote equality, act with honesty, integrity and fairness, take responsibility for maintaining the quality of their professional practice, maintain an up to date knowledge, work in a collegiate and cooperative manner with colleagues and other professionals and act obedient to law and regulations.

In terms of the impact of the professional teacher ethic course, participants mostly stated that they gained an awareness on the ethical codes in teaching profession (93.6%), learned to identify ethical and unethical teacher behaviors (86.6%). Participants also stated that professional teacher ethic course increase their willingness to act in line with the codes of teaching professional ethics (80%). It is also found that the professional teacher ethic course increased their awareness especially on the harm of displaying ideological pressure to students and not respecting their ideas (13%), revising the misconducts in teaching ethics (13%) besides preparing them for their professional career as ethical teachers (13%).

Discussion and Conclusion. The findings of the present study revealed that pre-service teachers in teacher certificate program wholly agree that the ethical teacher is the one who do not discriminate the students but act fair and unbiased among them. This and some other findings of the present study show similarities with the findings of the previous studies such as Gözütok (1999), Örenel (2005), Yılmaz & Altinkurt (2009), Aydın (2013) and Coşkun (2016). Additionally, the findings showed that most of the participants believe that ethical teachers have to faithful to the professional ethics codes and fulfill their profession sincerely. This finding seems peculiar to the present study since the other studies in the available literature review did not mention such a finding yet. Bearing in mind that the most of the

previous studies dealt with the issue quantitatively through questionnaires, it can be claimed that grounding such a finding might stem from the qualitative nature of the present study which examined the issue in detail.

Although it was not credited as an ethical teacher behavior in any other source or study, it is found that one of the participants highlighted knowing the names of the students as a code of professional ethics for teachers. It is a fact that establishing a rapport in teaching environment and providing a peaceful atmosphere require teachers treating their students in person which in turn involves knowing the names of each student in the class. Regarding this fact, addressing the students with their names, especially avoiding negative hypocorism should be regarded among the professional ethic codes for teachers as well.

Another concern of the present study was to examine the impact of the professional teaching ethics course on the participants. The findings revealed that all of the participants have an assured awareness concerning the contribution of the course on their professional developments. It is found that participants mostly gain awareness on the professional codes of ethics for teachers as well as characteristics of an ethical teacher.

In the lights of the findings, it can be claimed that inclusion of a professional ethics course for pre-service teachers within the teacher education programs will surely increase the awareness on the professional codes of ethics for teachers as well as prepare the pre-service teachers for their future careers in terms of the ethical concerns in teaching. Since the great majority of the pre-service teacher education programs in Turkey do not offer such a specific course, inclusion of such a course on ethics in teaching that explicitly handles the issue would be an appreciated service to educate teachers who are responsive to the ethical codes for teaching. Thus, one of the implications of the present study is to include a selective or compulsory teaching ethics course to the pre-service teacher education programs. As for suggestion for further studies, forthcoming studies might focus on the needs analysis of the pre-service and in-service teachers on the professional codes of ethics in teaching. Thus, through examining their needs, some in-service trainings or extracurricular activities would be offered for the in-service and pre-service teachers as well.

As in all profession, attuning the professional codes of ethics in teaching has a critical role in educating the new generation who are expected to be ethical citizens in the society. Thus, endowing the teachers, who are responsible for the education of the youth, with the professional codes of ethics in teaching should be the concern of the policy makers as well. It is hoped that instead of publishing merely a circular letter on the professional codes of ethics in teaching, the government, especially the ministry of national education must develop a policy on educating ethical teachers who internalize the professional codes of ethics in education.